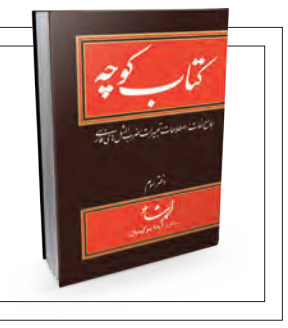

شاملو تا حرف «چ»!

گروه ادب و هنر| این روزها روزهای خوب برای دوستداران احمد شاملو است. وقتی خبر می‌رسد که کتاب‌های منتشرنشده او در راه انتشار هستند یا بالاخره بعد از سال‌ها جلد دوازدهم «کتاب کوچه» منتشر شده است می‌تواند برای ادبیاتی‌ها و آنها که علاقه‌مند به آثار او هستند یا برای پژوهشگران فرهنگ مردم خبر خوبی باشد. جلد دوازدهم شامل اصطلاحات، تعبیرات و ضرب‌المثل‌های فارسی حرف «چ» است و باید امیدوار باشیم تا حرف‌های دیگر این شاعر، داستان‌نویس، مترجم و پژوهشگر فرهنگ مردم نیز منتشر شود. جلد دوازدهم کتاب کوچه در ۵۹۲ صفحه، شمارگان سه هزار و ۳۰۰ نسخه به قیمت ۴۵ هزار تومان از سوی انتشارات مازیار به چاپ رسیده است. این کتاب با کوشش آیدا سرکیسیان تنظیم و منتشر می‌شود.

کافه کتاب

درباره رمان «فیل‌ها» نوشته شاهرخ گیوا

خاکستری‌های زندگی

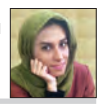

فائزه مالکپور
sand_of_sky@yahoo.com

رنج‌ها از آدم‌ها فیل‌هایی می‌سازند خاکستری، با پوستی زمخت و حرکاتی آرام؛ انگار که بار نامرئی سنگینی را به دوش می‌کشند. گاهی رنج‌ها در آدمی بیتوته و اسیرش می‌کنند و گاهی آدمی خود نگهبان رنج‌ها می‌شود و لذت زندگی همان غم‌ها و رنج‌ها می‌شود. رمان «فیل‌ها»، اثر شاهرخ گیوا، روایت یکی از همین نگهبان‌هاست؛ فیروز، کلکسیونری است که دردهای به اشتراک گذاشته مردم –دل‌نوشته‌های روی پول‌ها– را جمع می‌کند.

داستان با دو زاویه‌دید اول شخص و دانای کل محدود به ذهن شخصیت اصلی روایت می‌شود. از آنجایی که هر دو راوی بر یک شخصیت تمرکز دارند، پرسه‌زنی‌های ذهنی زیادی انجام نمی‌شود. انتخاب دو راوی با زاویه‌دید درون‌گرا باعث می‌شود عمل داستانی به‌کندی پیش برود. هر دو راوی تقریبا حول یک موضوع صحبت می‌کنند و پیش می‌آیند، علاوه‌بر این تکرار واژه‌ها و جمله‌های یکسان از زبان دو راوی، لازم به نظر نمی‌رسد. اما استفاده از این دو زاویه‌دید، امکان تسلطی بیرونی و درونی را بر دایره شخصیتی فیروز به دست می‌دهد.

فیل‌ها
نویسنده: شاهرخ گیوا
ناشر: ققنوس
سال نشر: ۱۳۹۳

وجود جنون ارثی در شخصیت‌های رمان‌های گیوا، آدم‌های متفاوتی را می‌سازد که دارای مشترکاتی هستند؛ مثل جنونی ارثی که در رمان «مونالیزای منتشر» در قالب عشق و در «اندوه مونالیزا» در قالب خانه‌ای پدیدار می‌شود که نوعی جنون عطش‌آمیز به گذشته‌ای است که شخصیت اصلی، وارث آن است. فیروز نیز مثل پدرش، با نوشته‌ها و کلمه‌ها دیواری را دور خودش می‌سازد که او را به انزوا می‌کشاند، علاوه‌بر این کشیدن رگه‌های نازکی از تاریخ بر شخصیت‌ها به آنها عمق بیشتری می‌بخشد که تاکنون از ویژگی‌های پابرجای شخصیت‌های رمان‌های گیوا بوده است. گیوا در «فیل‌ها» پس از گره‌افکنی و ایجاد جذابیت، گره را جایی در اوایل داستان رها می‌کند و به شخصیت‌پردازی و گشتن در دالان‌های خاطرات شخصیت سرگرم می‌شود؛ همان‌گونه که در شروع «فیل‌ها» با مطرح کردن موضوع خودکشی پیرزن جادو و ارثی که برای فیروز باقی می‌گذارد، جاذبه را ایجاد می‌کند اما فاصله بین طرح این مساله تا پرداختن به آن زیاد می‌شود و حرکت کند و فیل‌وار فیروز در پرداختن به آن کشمکش داستان را ضعیف می‌کند.

این رمان را می‌توان جزء رمان‌های شخصیت قرار داد که نقش پیرنگ در آن، نشان دادن بیشتر شخصیت است و بر نشان دادن ویژگی‌های شخصیت بیشتر از حوادث و دیگر عناصر داستان تاکید می‌شود.

رمان «فیل‌ها» تلاش بی‌پایان و بی‌نتیجه فیروز برای جمع کردن بخشی از رنج‌های آدم‌هایی است که خود متعلق به دنیایی هستند که کلکسیونی کامل از رنج‌های بشری است؛ رنج‌هایی که مانند گردش روزانه پول بین آدم‌ها می‌چرخد و درنهایت به‌عنوان عنصری جدانشدنی دوباره به جامعه بازمی‌گردد.

دل‌نوشته‌های نقش‌بسته روی اسکناس‌ها نماد دردهایی است که خرج زندگی می‌کنیم؛ دردهایی که مانند پول آنقدر دست به دست می‌شوند که دیگر متعلق به کسی نیستند و به نوعی با زندگی یکی می‌شوند. «خب زندگی یعنی همین دیگر...»، –جمله نوشته شده روی اسکناس‌هایی که از پیرزن به فیروز ارث می‌رسد– نشانگر همین مفهوم است که آغازی بر تحول شخصیت فیروز می‌شود، که سال‌ها نگهبان رنج‌ها و دردهای مشترکی بوده است که جزوی از زندگیست، رنج‌هایی که از آدم‌ها فیل می‌سازد.

کافه گالری

سالانه «مژده» با حضور بزرگان هنر ایران

اثر از محمد احصایی

فرهیختگان| آثار ۴۰ هنرمند صاحب امضا از فردا روی دیوار گالری «مژده» می‌رود تا نمایشگاه سالانه این گالری به یکی از پیشنهادهای خوب اسفندی برای گالری‌گردی در تهران تبدیل شود. پرویز تناولی، محمد احصایی، منوچهر نیازی، نصرالله افجه‌ای، ژازه تباتبایی، علی شیرازی، مش‌اسماعیل، احمد اسفندیاری، محمود جوادی‌پور، عین‌الدین صادق‌زاده و... از جمله هنرمندان صاحب‌نامی هستند که آثارشان نوید نمایشگاهی با کیفیت قابل توجه و تنوعی چشم‌نواز از سبک‌ها و نگاه‌های مختلف هنری را می‌دهد. این آثار به همت مژده طباطبایی، مدیر گالری مژده فراهم شده که به گفته خودش «با هدف نمایش آثار فاخر و ارزشمند بزرگان هنر مدرنیست و معاصر ایران، طیفی باشکوه از هنر مدرنیستی ایران را به نمایش بگذارد.» این نمایشگاه عصر جمعه اول اسفند افتتاح و تا هفتم اسفند در گالری مژده واقع در سعادت‌آباد، علامه شمالی، خیابان ۱۸ شرقی، پلاک ۲۷ دایر خواهد بود.

گزارش اول

واکنش ارشاد اصفهان به تندروهایی که کنسرت همایون شجریان را تاب نیاوردند:

به‌جای اعتراض به شجریان مقابل مداحی پاپ صف بکشید

نوازندگان کنسرت همایون شجریان در اصفهان

فرهیختگان| باز هم اصفهان محل حادثه موسیقی شد. این‌بار نوبت به همایون شجریان رسید و وقتی او در این شهر کنسرت داشت عده‌ای وارد سالن شدند و نظم اجرا را به هم ریختند. شنیده‌ها حاکی از این است که اعتراض آنها به حضور نوازنده‌های زن در این کنسرت بوده در حالی که نوازنده‌های زن این برنامه با پوشش مناسب و با مقنعه به اجرای برنامه پرداخته‌اند.

چهار روز پیش کنسرت همایون شجریان در اصفهان بهانه‌ای برای عده‌ای از مخالفان سیاست‌های فرهنگی دولت یازدهم فراهم آورد تا با تجمعی اعتراض‌آمیز همزمان با اجرای این کنسرت اعتراض خود را نسبت به ادعای مجوز به تک‌خوانی زنان ابراز کنند. با مداخله نیروی انتظامی کنسرت همایون شجریان در اصفهان به پایان رسید و همزمان نیز وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نسبت به دروغگویی‌های عده‌ای مبنی‌بر مجوزدادن برای تک‌خوانی زنان واکنش نشان داد. اداره کل ارشاد اصفهان اما دو روز بعد از آن اتفاق بیانیه‌ای را در تاریخ ۲۷ بهمن منتشر کرد. در بخشی از این بیانیه که دوشنبه شب رسانه‌ای شد، آمده است: «کاش این مدعیان در مقابل مداحی پاپ ذاکر و ذاکرها صف می‌کشیدند و از اینکه ذائقه بچه‌مذهبی‌های عاشق امام حسین علیه‌السلام آلوده به موسیقی پاپ شود، مانع می‌شدند.» در بخش‌های دیگری از این بیانیه در حمایت از برگزاری کنسرت همایون شجریان در اصفهان آمده است: «نوای گلوی همایون شجریان یکی از قله‌های موسیقی سنتی معاصر به حساب می‌آید که با آن و نواهای مشابه آن می‌توان ذائقه نسل جوان و نوجوان را دوباره با سنت و گذشته خویش آشنا سازیم و سپر بلایمان باشد در مقابل آنچه از ناکجاآباد بر ما پرتاب می‌شود. آنان که با اجرای موسیقی همایون شجریان موافق نیستند یا سنت را نمی‌شناسند یا موج موسیقی مدرن را یا از قدرت موسیقی سنتی در برابر موسیقی بیگانه بی‌خبرند.» اداره کل ارشاد اصفهان برگزاری کنسرت همایون شجریان را با حمایت صریح استاندار اصفهان دانسته و در ادامه بیانیه آورده است: «اجرای همایون شجریان که با حمایت صریح شخص آقای استاندار صورت گرفت، نشانی بود از اقتدار آواز ایرانی و موسیقی محلی؛ اجرایی بود که با بندبند قوانین کشور مطابقت داشت و حریم‌ها و حرمت‌ها را رعایت کرده بود. آنان که اعتراض دارند یا قانون را نمی‌شناسند یا خود را بالاتر از قانون می‌پندارند. ما معتقدیم قانون در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران برخاسته از شرع و منطبق بر احکام شرعی است و حتی اگر جایی هم کسی تشخیص متفاوت داشته باشد نباید در مقابل قانون بایستد و با اردوکشی و یارگیری و تحریک چند جوان ترم اولی روی نیمکت بایستد تا قدش بلند شود.» از سوی دیگر رسانه‌های وابسته به طیف تندرو اصولگرایی تجمع جمعی را در برابر سالن نگین سپاهان‌شهر محل برگزاری کنسرت همایون شجریان، به علت پوشش نامناسب شرکت‌کنندگان در این کنسرت و در پی مخالفت آیت‌الله مهدوی با برگزاری این کنسرت دانسته‌اند. این دست از گزارش‌ها مدعی هستند که معترضان بعد از تعهد مسئولان برگزاری کنسرت مبنی‌بر عدم تک‌خوانی زن، به تجمع خود پایان دادند و با شعارهای خود خواستار استعفای قطبی مدیرکل اداره ارشاد به دلیل صدور مجوز کنسرت شدند. داود گنجه‌ای از اعضای شورای عالی خانه موسیقی در گفت‌وگو با فرهیختگان به این مساله اشاره کرد که پیش از این اعتراض خود را در قالب بیانیه‌ای با امضای شورای عالی خانه موسیقی رسانه‌ای کرده‌اند و حرف تازه‌ای در این باره ندارد. از سوی دیگر برخی اعتراض‌ها به کنسرت همایون شجریان در اصفهان را واکنش به عملکرد رئیس اداره کل ارشاد اصفهان دانسته‌اند.

عکس: سیدوحید حسینی|فرهیختگان

گفت‌وگو با علی عبداللهی به بهانه ترجمه «سه زن و یک داستان دیگر» اثر روبرت موزیل

داستان‌های بی‌اندازه نسبی و گشوده

حسن محمودی
h.mahmoodi@fdn.ir

علی عبداللهی مترجم گزیده‌کاری است که به شهادت کارنامه کاری‌اش یکی از مترجمان قابل اعتماد در حوزه زبان آلمانی است. او تاکنون بیش از ۴۰ کتاب از آلمانی به فارسی برگردانده است. بهانه این گفت‌وگو با او انتشار مجموعه داستان کوتاه «سه زن و یک داستان دیگر» است که به تازگی از سوی نشر مرکز منتشر شده‌است.

هر چهار داستان کتاب «سه زن و یک داستان دیگر» فوق‌العاده‌اند. روبرت موزیل نویسنده تراز اولی از قرن بیستم است و پرسشم این است که چرا مترجمان آلمانی در ایران تاکنون سراغ این نویسنده نرفته‌اند؟

فکر کنم باید این سوال را از تک‌تک مترجمان آلمانی زبان پرسید چون از طرف‌شان نمی‌توانم پاسخ بدهم. اما به نظر خودم برای اینکه کارهایش بی‌نهایت سخت و وقتگیر و حجیم است. کارهای کوتاه‌ترش، کم و بیش ترجمه شده‌اند ولی کار بزرگش نه. خب خیلی کارهای دیگر هم هست. مثلا آثار هرمان بروخ که هنوز ترجمه نشده‌است.

چرا با آنکه این نویسنده برجسته قرن بیستم را در قد و قواره جویس و پروست می‌دانند، در ایران کمتر از او حرف به میان آمده است و کارهایش هنوز به فارسی ترجمه نشده‌است؟

شاید چون آثارش پراکنده ترجمه شده و کمتر کسی کل‌شان را خوانده و البته صحبت هم از آن نشده. در نقد ادبی و نوشته‌های کوندرا و دیگران خیلی جاها به او اشاره شده است.

آشنایی و علاقه خودشما به این نویسنده از کجا شکل گرفت؟

من سال‌ها پیش در مجموعه داستان‌های خودم کارهای کوتاه او را ترجمه کردم و چون طبعا ادبیات آلمانی زبان خوانده‌ام، خود به خود می‌شناختمش. ضمن اینکه شخصا به سبک نوشتنش خیلی علاقه دارم. نویسنده عمیق و جامعی است. از سوی دیگر چون نیچه را دوست دارم و از او کار زیاد ترجمه کردم، می‌توانم ادعا کنم که موزیل –با وجود تفاوت‌ها و خصلت‌های خاص خودش– در عین حال از نزدیک‌ترین کسان به نیچه در ادبیات داستانی اروپاست.

در برنامه‌های آینده‌تان بنا ندارید باز هم سراغ آثار دیگری از این نویسنده بروید؟

چرا، قطعا. موزیل چند کار خیلی کوتاه و نسبتا بلند هم دارد که مهم هستند و در شمار کارهای خاص کوتاه در ادبیات اروپا به شمار می‌روند. سبک‌شان هم خیلی خاص است. آنها را دارم ترجمه می‌کنم که تمام کارهای کوتاهش به فارسی در دسترس باشد.

میلان کوندرا جایی می‌گوید هیچ رمانی در تاریخ ادبیات غرب نیست که به اندازه «مرد بدون خاصیت» بر محور اندیشه شکل گرفته باشد و همین نشانه اهمیت این نویسنده بزرگ آلمانی زبان است. می‌خواهم بدانم «مرد بدون خاصیت» چرا تاکنون به فارسی ترجمه نشده‌است؟

قبلا عرض کردم که کتاب بلند و دشواری است، دست‌کم پنج، شش سال کار می‌برد و اگر آدم تامین نباشد در حین کار، عملا نمی‌تواند انجامش بدهد. ضمن اینکه ممکن است به راحتی مجوز هم نگیرد، ترجمه‌اش نوعی خطر کردن به حساب می‌آید هم برای مترجم هم برای ناشر. این کتاب، سه‌جلدی است و چون در زمان حیات نویسنده منتشر نشده و عملا ناتمام است، نسخه‌های مختلفی از آن وجود دارد، بر پایه دستنوشته‌های دوره‌های مختلف که برخی کامل نیستند، ولی نسخه نهایی، پر است از پانوشت و توضیح و مطالب تکمیلی و حواشی و پس‌گفتار و... که روی هم دو هزار و اندی صفحه رقعی ریزخط می‌شود.

درباره کتاب «مرد بی‌خاصیت» اثر معروف این نویسنده، بیشتر برایمان بگویید و اینکه چه زمانی باید منتظر انتشار ترجمه شما از آن باشیم؟

کتاب بزرگ و سهمگینی است، که داستان در آن در پس‌زمینه قرار دارد و آنچه مهم است فضا و حرکات شخصیت‌ها در بستر زوال است در آستانه فروپاشی امپراتوری اتریش و مجارستان، از یک‌سو و فرارسیدن تحولات شگرف در اروپا از سویی دیگر. برای کسانی که از داستان فقط داستان می‌خواهند، این کتاب نمی‌تواند کتاب خوبی باشد. جزئی‌نگری، دقت در ریزترین رفتارها و همین‌طور نگرش خاص به واقعیت مبتنی بر اینکه واقعیت فقط یک نظریه است در میان نظریات بی‌شمار و البته طرحی است موقت نه غایی و نیز معنا و فکر به‌عنوان آفریدن نظمی مختصر به‌منظور سرپیچی از آشفتگی بزرگ مطرح است. از نظر او آدمی به‌مثابه یک تجربه محض است در میان تجربه‌های مختلف و ماده خامی که هنوز شکل نگرفته. مسائل دیگری هم دارد مثل تجسم زوال امپراتوری اتریش در تک‌تک آدم‌های رمان و روابط اشرافی.

روبرت موزیل مهندس و ریاضی‌دان است و از سوی دیگر نویسنده‌ای مانند کافکا را درک کرده است. اینها در داستان‌هایی که از او ترجمه کردید، به‌نحوی محسوس است. قبول دارید؟ تحلیل خودتان چیست؟

بله. موزیل اهل علم بود و می‌خواست احساسات شخصیت‌هایش را در واحدهای ریاضی و محاسباتی دقیق نشان بدهد، از این رو یک جمله یا توصیف بیهوده در کارش پیدا نمی‌شود. او از سویی چنین قصدی داشت و از سوی دیگر پیامد این تلاش‌ها راهم گویی پیشاپیش می‌دانست، از این رو، روند داستان‌هایش بی‌اندازه نسبی و گشوده است و از معنای واحد گریزان. او خیر و شر و حقیقت و ناحقیقت را در فرآیند اجتماعی می‌بیند و کارش تجسم بخشیدن به همین وجوه است.

در مقدمه کتاب تاکید داشته‌اید که نیچه بر داستان‌های روبرت موزیل تاثیر داشته است. این تاثیر را در کجاها و چگونه یافتید؟

در مورد فکر، خیر و شر، حقیقت و ناحقیقت، تاریخ، فرهنگ و زوال و اضمحلال، رابطه فرد و جمع و امکان و واقعیت، موزیل به تعابیر و تفسیرهای نیچه خیلی نزدیک شده و کوشیده تجسم این ایده‌ها را در آثارش پیاده کند. رمان از نظر موزیل داستان صرف نیست بلکه ابزار شناخت برای پژوهیدن در امکانات موجود است. او حتی یک حادثه طنزآمیز را در خود واقعیت به‌عنوان ژرف‌ترین ویژگی آن می‌گنجاند. اینها بخشی از تاثیرات نیچه بر موزیل است.

آیا هم‌اکنون اوضاع بهتر شده و می‌توانید امیدوار باشید که اوضاع و احوال به شما مجال ادامه کار حرفه‌ای‌تان را بدهد؟

به نظر می‌رسد بهتر شده. ولی هنوز خیلی مانده به اوضاع ایده‌آل. ما باید در هر شرایطی کار کنیم. اگر وضع بهتر شد، زودتر کارها درمی‌آید اگر نشد دیرتر. انگار کار کردن در این بخش از دنیا سخت‌تر از هر جایی است و به میزان زیادی فداکاری و خون دل خوردن نیاز دارد.

علاقه‌های خاص موزیل

سال‌ها بود قصد داشتم «سه زن» را ترجمه کنم که مجالی دست نمی‌داد. این اسم جزء کارهای خاص موزیل است که به نوعی وحدت موضوعی هم دارد و در آن نویسنده خیلی خوب به وسوسه‌های زنان و گرایش‌های‌شان توجه کرده و همین‌طور رابطه‌شان با مردها و تاملاتی در باب حیوانات؛ موضوعی که از علاقه‌های خاص موزیل است. تا اینکه ترجمه‌اش کردم. دو نوول بلندش هم دستم آمد که آنها را ترجمه کردم. قرار بود این کتاب حاوی پنج داستان باشد ولی یک نوول بلندش الان در این کتاب نیامده و بعدا منتشر خواهد شد. این چهار نوول، در عین استقلال داستان‌ها، خیلی به هم مرتبطند و شخصیت اصلی همه‌شان زن هستند. نوول بعدی هم همین‌طور.

چهره‌ها

سینما

جیمز باند

گروه ادب و هنر| اصلا این جیمز باند مشکلاتش تمامی ندارد. باز هم فیلم جدید از سری فیلم‌های آقای باند به مشکل برخورد کرده است. بخشی از فیلم «اسپکتر» که قرار بود در گورستان تاریخی ورانو فیلمبرداری شود به مشکل خورده و راهبان این گورستان با فیلمبرداری مخالفت کرده‌اند. اصلا انگار این گورستان یک مکان مقدس به شمار می‌رود و همین مساله باعث شده تا کارگردان تصمیمش را عوض کند و صحنه تدفین فیلم را در موزه تمدن رومی فیلمبرداری کند. بداقبالی‌های این فیلم تا جایی بود که دانیل کریگ دچار آسیب‌دیدگی شد و فیلمبرداری را به عقب انداخت یا به سرقت رفتن ۹ اتومبیلی که برای فیلم تهیه شده بودند در گاراژی در آلپ. این فیلم بیست‌وچهارمین فیلم از سری فیلم‌های «جیمز باند» است.

تئاتر

ستاره اسکندری

گروه ادب و هنر| امسال در جشنواره تئاتر فجر بود که ستاره اسکندری با الهام کردا موفق شدند برای بازی در نمایش «هم‌هوایی» جایزه بهترین بازیگر زن را به دست آورند. همان‌جا بود که ستاره اسکندری گفت این جایزه متعلق به باران کوثری هست و در جشنواره فیلم فجر بود که باران کوثری هم جایزه بازیگری گرفت. اما حالا قرار است نمایش «هم‌هوایی» به کارگردانی افسانه ماهیان که خیلی مورد استقبال قرار گرفته بود و در چند نوبت هم به صحنه رفت به بازار بیاید و در قالب فیلم تئاتر عرضه شود. این فیلم با دو فیلم «مرگ فروشنده» به کارگردانی نادر برهانی‌مرند و «مردی برای تمام فصول» به کارگردانی بهمن فرمان‌آرا عرضه می‌شود.

سینما

الخاندرو اینارریتو

گروه ادب و هنر| فیلم «مرد پرنده» مدام دارد افتخاراتش را بیشتر و خودش را به اسکار نزدیک می‌کند. فیلمی ساخته الخاندرو گونزالس اینارریتو که در آخرین موفقیتش توانسته جایزه بهترین فیلم جشنواره سینمایی «ستلایت» آمریکا را به دست بیاورد. البته فیلم سینمایی «پسر بچگی» به کارگردانی ریچارد لینکلیتر هم بی‌نصیب نمانده و جایزه بهترین کارگردانی را به دست آورده و این‌گونه است که رقابت این دو فیلم همچنان در جشنواره‌ها باقی است تا ببینیم آکادمی اسکار کدام فیلم را انتخاب می‌کند. جایزه «ستلایت» توسط خبرنگاران داخلی و خارجی حوزه سرگرمی برگزار می‌شود.

ادبیات

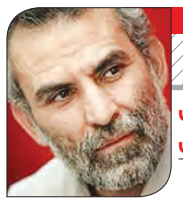

علی شجاعی صائین

گروه ادب و هنر| در حالی که سیدعباس صالحی، معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی روز یکشنبه در نشست مطبوعاتی‌اش از رسانه‌ها خواست تا موضوع برکناری مدیر سابق اداره کتاب را «کش ندهند و زیاد به آن ور نروند» اما دیروز واکنش علی شجاعی صائین موضوع را یک بار دیگر رسانه‌ای کرد.